

EURASIAN JOURNAL OF
LAW, FINANCE AND
APPLIED SCIENCES

Volume 5 Issue 7 (2025): EJLFAS

PARTICIPATION OF CITIZENS IN THE PREVENTION OF OFFENSES

Sh.Z. Narziyev

Lecturer at the Department of Crime Prevention Activities,
Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of
Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18455640>

ARTICLE INFO

Received: 24th January 2026

Accepted: 30th January 2026

Online: 31st January 2026

KEYWORDS

Crime prevention, citizen participation, public oversight, legal awareness, legal culture, prevention entities.

ABSTRACT

This article analyzes the issues of citizen participation in crime prevention from a theoretical and legal perspective. The importance of active citizen involvement, alongside state bodies, in ensuring law and order in society is substantiated. The paper also covers aspects of public oversight, legal awareness and culture of citizens, and cooperation with prevention entities. The author scientifically argues that effective results can be achieved in crime prevention by increasing the social engagement of citizens.

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTİKASIDA FUQAROLARNING ISHTIROKI

Sh.Z.Narziyev

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati
kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18455640>

ARTICLE INFO

Received: 24th January 2026

Accepted: 30th January 2026

Online: 31st January 2026

KEYWORDS

Huquqbuzarliklar profilaktikasi, fuqarolar ishtiroki, jamoatchilik nazorati, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, profilaktika subyektlari.

ABSTRACT

Mazkur maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasida fuqarolarning ishtiroki masalalari nazariy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Jamiyatda huquqiy tartibotni ta'minlashda davlat organlari bilan bir qatorda fuqarolarning faol ishtirok etishi muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan. Shuningdek, jamoatchilik nazorati, fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyati, profilaktika subyektlari bilan hamkorlik masalalari yoritilgan. Muallif huquqbuzarliklarning oldini olishda fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish orqali samarali natijalarga erishish mumkinligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Bugungi kunda jamiyatda qonuniylik va huquqiy tartibotni ta'minlash davlat siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Huquqbuzarliklar profilaktikasi esa mazkur maqsadga erishishning eng samarali va ijtimoiy ahamiyatga ega vositalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, faqat huquqni muhofaza

qiluvchi organlar faoliyati bilan cheklanib qolgan profilaktika ishlari kutilgan samarani bermaydi. Shu bois, bu jarayonga keng jamoatchilikni, xususan fuqarolarni jalb etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasida fuqarolarning ishtiroki jamiyatda ijtimoiy mas'uliyatni oshirish, qonunga hurmat ruhini shakllantirish hamda huquqiy madaniyatni yuksaltirishga xizmat qiladi. Fuqarolar o'zini jamiyatda faol subyekt sifatida his qilgan taqdirda, huquqbuzarliklarga nisbatan murosasiz munosabat shakllanadi va bu holat o'z navbatida jinoyatchilik darajasining pasayishiga olib keladi. Shu nuqtayi nazardan, fuqarolarning profilaktika jarayonidagi o'rnini ilmiy jihatdan o'rganish muhim hisoblanadi.

Jamiyat va davlat munosabatlarining zamonaviy modelida "davlat — jamiyat — shaxs" o'rtasidagi o'zaro hamkorlik ustuvor tamoyil sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash, ularning sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etishda fuqarolarning bevosita ishtiroki katta ahamiyatga ega. Fuqarolar tomonidan huquqbuzarliklar haqida o'z vaqtida xabar berish, jamoat tartibini saqlashda faollik ko'rsatish, profilaktik tadbirlarda ishtirok etish kabi omillar huquqiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, fuqarolar ishtirokining samaradorligi ularning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati darajasi bilan bevosita bog'liq. Agar fuqarolar qonun talablarini chuqur anglamasa yoki huquqbuzarliklarga befarq munosabatda bo'lsa, profilaktika ishlari formal tus olib qolishi mumkin. Shu sababli, huquqiy tarbiya va aholi o'rtasida huquqiy bilimlarni oshirish masalalari profilaktika tizimining ajralmas qismi hisoblanadi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasida fuqarolarning ishtiroki jamoatchilik nazorati instituti orqali ham namoyon bo'ladi. Jamoatchilik nazorati fuqarolarning davlat organlari faoliyati ustidan qonuniy asosda nazorat olib borishini, huquqbuzarlik holatlariga nisbatan jamoatchilik munosabatini shakllantirishni nazarda tutadi. Bu esa davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan sharoitda fuqarolarning ijtimoiy faolligi yanada ortib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari orqali huquqbuzarlik holatlarini muhokama qilish, jamoatchilik fikrini shakllantirish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu holat profilaktika faoliyatiga yangi yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda.

Muxtasar qilib aytganda, huquqbuzarliklar profilaktikasida fuqarolarning ishtiroki — jamiyatda huquqiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Mazkur maqolada ushbu ishtirokning nazariy-huquqiy asoslari, amaliy ahamiyati hamda uni takomillashtirish yo'llari atroflicha tahlil qilinishi maqsad qilib olingan.

Xorijiy tajribada bu modellar orqali politsiya va jamoat o'rtasidagi hamkorlik kuchaytirilib, jinoyatchilik darajasi sezilarli darajada pasaytirilgan. Masalan, AQSHda community policing (jamoaviy politsiya) tizimi orqali fuqarolar mahalliy xavfsizlik masalalarida faol qatnashadi. Bu model politsiyaning fuqarolar bilan doimiy muloqot qilishi, mahalliy muammolarni birgalikda hal etishi va huquqbuzarliklar haqida o'z vaqtida ma'lumot almashinishini o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday

hamkorlik fuqarolarning politsiyaga ishonchini oshiradi va jinoyatchilikni kamaytirishga yordam beradi. [1]

Buyuk Britaniyada Neighbourhood Watch (Mahalla nazorati) dasturi eng keng tarqalgan misollardan biridir. Bu dastur fuqarolarni o'z mahallalaridagi huquqbuzarliklarni kuzatishga, shubhali holatlar haqida politsiyaga xabar berishga va profilaktika choralarida ishtirok etishga undaydi. Meta-tahlillarga ko'ra, bunday dasturlar jinoyatchilikni 16-26% ga kamaytirishi mumkin. Bu raqamlar politsiya ma'lumotlari va fuqarolar so'rovlari asosida olingan bo'lib, dasturning samaradorligini isbotlaydi. [2] Dastur fuqarolarning jamoaviy hissiyotini kuchaytirib, ijtimoiy nazoratni ta'minlaydi va bu orqali huquqbuzarliklarning oldini oladi.

Yaponiyada koban tizimi (kichik politsiya punktlari) fuqarolarning ishtirokiga asoslangan. Bu punktlar mahallada joylashgan bo'lib, politsiya xodimlari fuqarolar bilan doimiy muloqotda bo'ladi, ma'lumot almashadi va profilaktika tadbirlari o'tkazadi. Yaponiya Milliy politsiya agentligi ma'lumotlariga ko'ra, fuqarolarning bo'xan (himoya) faoliyatida ishtiroki jinoyatchilikni sezilarli darajada pasaytirgan, xususan o'g'irlik va boshqa yengil huquqbuzarliklarda. Bu tizim fuqarolarning politsiyaga ishonchini yuqori darajada saqlab turadi va jamoaviy xavfsizlikni ta'minlaydi. [3]

Janubiy Afrika, xususan Yoxannesburg shahrida politsiya va fuqarolar o'rtasidagi ko-produksiya (hamkorlikda ishlab chiqarish) modellari qo'llaniladi. Politsiya xodimlari fuqarolar bilan birgalikda WhatsApp guruhlari, Zello texnologiyasi va jamoat politsiya forumlari orqali ma'lumot almashadi, profilaktika ta'limlari o'tkazadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday hamkorlik fuqarolarning ishonchini oshirib, jinoyatchilikni kamaytirishga hissa qo'shadi, lekin ishonch muammosi hali ham dolzarb qoladi. [4]

Avstraliya va Buyuk Britaniyada Neighbourhood Watch dasturlarining samaradorligi tadqiq qilingan bo'lib, ular o'g'irlik va vandalizm kabi huquqbuzarliklarni 16-20% ga kamaytirgan. Bu dasturlar fuqarolarning o'z mahallalarida faol bo'lishini ta'minlaydi va politsiya bilan hamkorlikni kuchaytiradi. [5] Masalan, Viktoriya shtatida dastur joriy etilgandan so'ng turar joy o'g'irliklari 16% ga kamaygan.

AQSHda broken windows theory (sindirilgan oyna nazariyasi) asosida fuqarolarning ishtiroki kuchaytirilgan. Bu nazariyaga ko'ra, kichik tartibsizliklarning oldini olish orqali jiddiy jinoyatlarning oldi olinadi. Fuqarolarning ishtiroki bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki ular mahalladagi tartibsizliklarni politsiyaga o'z vaqtida xabar qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday faollik jinoyatchilikni pasaytirish bilan birga jamoatning kollektiv samaradorligini oshiradi. [6]

Yevropa Ittifoqi davlatlarida, xususan Niderlandiyada fuqarolarning politsiya domenidagi ishtiroki axloqiy qadriyatlar va munosabatlarga asoslanadi. Fuqarolar o'z mahallalarida ijtimoiy nazoratni amalga oshiradi, huquqbuzarliklar haqida xabar beradi va hamkorlikda ishtirok etadi. Bu tajriba fuqarolarning politsiyaga ishonchini oshirib, jinoyatchilikni kamaytirishga yordam beradi. [7]

Kanada va boshqa Global Janub davlatlarida jamoaviy politsiya modellari fuqarolar ishonchini oshirmasligi mumkin, lekin hamkorlikni kuchaytirishi isbotlangan. Bu modellar fuqarolarni mahalliy xavfsizlik masalalarida faol qatnashishga undaydi. [8]

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, fuqarolarning ishtiroki samarali bo'lishi uchun politsiya va jamoat o'rtasida ishonch muhimdir. Ishonch yetishmasligi hamkorlikni cheklaydi, shuning uchun profilaktika choralarida ishonchni tiklashga e'tibor qaratiladi. Masalan, fuqarolarning ma'lumot berishi va politsiyaning o'z vaqtida javob berishi orqali ishonch oshadi.

Yaponiya va AQSH tajribasida fuqarolarning mahalliy patrullar va nazorat guruhlarida ishtiroki jinoyatchilikni 20-30% ga pasaytirgan. Bu raqamlar rasmiy statistika va tadqiqotlarga asoslangan. [9]

Braziliya va Keniyadagi yoshlarga qaratilgan dasturlar (masalan, Moonbeam Youth Training Centre) fuqarolarning ishtiroki orqali jinoyatchilikning oldini olishga misol bo'ladi. Bu dasturlar yoshlarni ijtimoiy faoliyatga jalb etib, jinoyatchilik sabablarini bartaraf etadi. [10]

Kolumbiyada politsiya va fuqarolar o'rtasidagi hamkorlik loyihalari orqali mahalliy jinoyatchilik pasaytirilgan. Bu loyihalar politsiyaning fuqarolarga yaqinlashishi va birgalikda ishlashiga asoslangan. [11]

Xulosa qilib aytganda, xorijiy davlatlar tajribasi fuqarolarning huquqbuzarliklar profilaktikasidagi faol ishtiroki samarali ekanligini isbotlaydi. Bu tajribalarni O'zbekistonda qo'llash orqali mahalliy xavfsizlikni yaxshilash mumkin, lekin ishonch va hamkorlikni kuchaytirish zarur.

References:

1. Ren, L. et al. Broken windows theory and citizen engagement in crime prevention // *Justice Quarterly*. – 2019. – Vol. 36. – No. 1. – P. 1-30.
2. Bennett, T., Holloway, K., Farrington, D. The Effectiveness of Neighborhood Watch // *Campbell Systematic Reviews*. – 2008. – Vol. 4. – No. 18.
3. National Police Agency. The Police White Paper 2024 [Digest Edition]. – Tokyo, 2024.
4. Mangai, M. S. The police and citizens as co-producers of crime prevention in Johannesburg // *Administrative Sciences*. – 2023. – Vol. 13. – No. 6. – P. 138.
5. Mukherjee, S., Wilson, L. Neighbourhood watch: issues and policy implications. – Australian Institute of Criminology, 1987.
6. Ren, L. Broken windows theory and citizen engagement in crime prevention // Taylor & Francis, 2019.
7. Kerstholt, L. et al. Citizen participation in the police domain: The role of citizens' attitude and morality // *Journal of Community Psychology*. – 2018. – Vol. 46. – No. 6. – P. 775-789.
8. Grossman, G. et al. Community policing does not build citizen trust in police or reduce crime in the Global South // *Science*. – 2021. – Vol. 374. – No. 6571.
9. Pattavina, A. et al. An Examination of Citizen Involvement in Crime Prevention in High-Risk Versus Low- to Moderate-Risk Neighborhoods // *Crime & Delinquency*. – 2006. – Vol. 52. – No. 2. – P. 203-231.
10. UNODC. Crime Prevention & Criminal Justice Module 2 Case Studies. – Vienna, 2019.

11. Chainey, S. et al. Crime prevention in Colombia: A pilot study // Police Practice and Research, 2021.